

331

A. † Ω.

DISPUTATIO ACADEMICA

DE

AETERNITATIS

CONCEPTU FORMALI

Quam

AETERNI NUMINIS AUSPICIO

Amplissimi & Spectatissimi

SENATUS PHILOSOPH. SUF-
FRAGIO.

Sub PRAESIDIO

VIRI

Praeclarissimi

DN. M. JOHANNIS CHRISTO-
PHORI Hundeshagen MOLHUSA

THURINGI Amplissimæ Facultatis Philo-
sophicæ Adjuncti,

Publicæ Φιλοσοφῶν δισquisitioni sistit

AUT. ET RESP.

JACOBUS MATTHIAE

Hamburg.

In aroaterio Philosophantium

Pub. Libr. JENAE,

Typis SENGENVVALDI.

M. DC. LXV.

Philos.

D.

58

XII. 13.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Sächsische
Landesbibliothek
Dresden

Præfamen.

Annulum ortum suum ducere à Prometheo autor est Plinius l. ii. in proëm. dum refert: Prometheum ferrea catena Caucaso affixum à Jove captivorum, quos visum venerat, precibus defatigato libertati restitutum esse, hac lege & conditione, ut in gratam sempiternæ captivitatis & recuperatæ libertatis memoriam annulum è catena fabrefactum, & frustillo è Caucaso Adamantis ad instar ornatum, digitoq; insertum gestaret. Hæc equidem Poëtam produnt, sed interpretem desiderant, mortales scilicet iniquissimo Satanae jugo subiectos Deus oriens ex alto visitavit, miserosque immensa sua bonitate adductus ex æterna suppliciorum, quibus luebant, ærumna in lætissimum pristinae libertatis statum revocavit, seriò inculcans, ne aliquâ ratione committerent, quo tantorum erga se beneficiorum memoriam ulla unquam deleteret oblivio, sed incomparabilem **ÆTERNITATIS** annulû, quo per gratiosissimam illam visitationem donati sunt, nunquam non gratissima recordatione colerent; quem in finem quoq; D. T. O. M. menti humanæ à prima statim nativitate indidisse videtur, quod singulari quodam amore & desiderio considerationis sui ortus teneatur. Hæc me imprimis, ut animum ad præsentem materiam applicarem, impulerunt: quamvis insuperabiles eam premere difficultates non sim nescius: æternitatem enim expendi quidem, comprehendendi minime, cogitari, ast explicari

sufficienter a nullo mortalium posse censemus: id quod etiam
calculo suo stabilitum ire D. Gregorius non dubitavit in-
quiens: cum homo de æternitate dislerit cæcus de luce
loquitur *Æternitas* quippe nullis *Dialecticis* argumentis,
nec *Arithmeticis* numeris, nec *Geometricis* dimensionibus
mensurari potest. Est enim circulus in se recurrens, cujus
centrū *SEMPER*, circumferentia *NUNQUAM*. Est an-
nulus sine termino, qui nulla sui parte desinit, sed in se sem-
per revoluitur. Est Oceanus, cujus altitudo nulla bolide
investigari potest. Est spatium immensum, quod nullo o-
culo pervadi, nullo cursore confici potest. Est infinitus an-
norum processus, quorum singula momenta novas annorum
parit myriades: durat siquidem *Æternitas* quam diu
Deus erit, hoc autem non est effari; Nam quod infinitum,
quodq; æternum, omnium excedit mortalium capacitatem.
In *Æternitate* sufficienter comprehendenda, ejusq; natura
rite & perfecte explicanda hebescit acies subtilis Scoti,
hallucinatur Thomas D. ille Angelicus, hæret acutus Mē-
doza, stupet Aristoteles, miraculum illud naturæ, silet Socra-
tes sapientissimus. Verum sicuti non exiguam dementiæ in-
curreret notam, qui sibi ad omnimodam & omnib; numeris
absolutā æternitatis notitiam descendere posse persuaderet;
ita non minorem pessime sue indolis nequitiam proderet, qui illam,
quam nobis natura in hanc rem inquirendi facultatem concessit, ex-
colendam esse negaret: quare Doctoris Angelici vestigiis insistamus,
qui sic ait: sicut in cognitionem simplicium oportet nos venire per
composita, ita in cognitionem *Æternitatis* oportet nos venire per
tempus. Ipsum E. opus pro virili aggrediamur. Quem nostrum
conatum Deus Trin- unus Spiritus sui S. gratiā promoveret; Lector
verò benevolus suo favore sublevare & prosequi velis. Fiat! Th. I.

35
74p

H. 1. Vocabulorum enucleationem sæpenumero, in gravissimis quoque controversiis, rebus non contemnendam illuminationem promittere, eorumque indolis ignorantiam præsentissimam contra errorum exhibere Lernam, cum non raro experiri datur, non possumus, quin & impræsentiarum **ÆTERNITATIS** sive **ÆTERNI** origini variaque ipsius significationi aliquantisper antè inhæreamus, quam ad ipsius rei contemplationem nos conferamus. *Æternum* & *æternitatem* descendere ab *ævo*, ità, ut *æternus* idem sit, ac *ævitermus*, in *ævum* durans, vel ab *ævo* existens, communis fert opinio. Scaliger de caus. L.L. cap. 31. derivat ab *æthere*, ut idem sit quasi *ætherinus* sive *æthernus*, sicut à vere vernus originem trahit. Alii, ut Svarez. disp. 50. sect. 3. num 3. *æternum* dici putant tanquam *extra terminum*, eò quod hæc duratio est interminabilis. Quod Latini per *æternum* Græci notant per *αἰδιον*, quod *ἀπό τῆς αἰς* semper derivant; unde & Latini *sempiternum* dicunt. Similiter *αἰών* deducunt *ἀπό τῆς αἰς ὄντος* ab eo, quod semper est, ut adeò *αἰώνιος* vi vocis idem sit ac sempiternus. Hebræi dicunt *עלמ* à quo Latinum *olim*, quod notante Servio in 1. Æneid. tres temporis differentias significat: *עלמ* dicitur à latendo, abscondendo, quod nempe terminus & finis æternitatis lateat & nobis sit occultus. Tantum de *ἔτυμολογία*.

Th. 2. Non unam quoque hujus vocis acceptionem esse, ne iis quidem obscurum esse poterit, qui tam in sacris quàm profanis scriptis suspensâ etiam manu versantur. Sic in abstracto *æternum* dicitur (1.) quod initio & fine durationis caret, quæ significatio princeps est, & propriè huc spectat. (2) æternum dicitur, quod durationem aliquo modo habet interminabilem, veluti quod à parte pòst non habet terminum, etsi à parte antè habeat terminum, i. e. etsi inceperit: Sic damnatio impiorum &

vita piorum dicitur æterna, sic etiam visio beatifica dicitur æterna. (3) *Æternum* significat id, quod est inseparabile ab aliquâ re, sive ea res sit æterna, sive non, seu quod est alicui rei ita conveniens, ut ipsi necessariò ac semper competat; sic hominem participem esse rationis, capacem disciplinæ, aptum ad videndum, dicitur æternum esse: quas propositiones & similes Philosophantium natio vocat propositiones æternæ veritatis; sic Horatius dixit: *serviet æternum qui parvo nesciat uti*, h. est, ab eo, qui nescit uti mediocritate & parvitate suæ fortunæ inseparabilis erit servitus. (4) *Æternum* quoque dicitur illud, quod valde diu durat, etsi utrinque sit terminatum, hoc significatu jungitur circumcissioni, quando dicitur fœdus æternum, quia diu duravit etsi alii æternitatem ejus dicant compleri in antitypo. Sic S. Li-
teræ montes & colles appellant æternos. Prolixior in recensendis vocabuli hujus acceptionibus est Benedictus Pererius lib. 12. cap. 8.

Th. 3. Hisce præfloratis ad definitionem *Æternitatis* ipsam recto properamus tramite. Boëthius l. 3. de consol. Phil. propos. 2. definit *Æternitatem*, quæ scilicet DEO competit: quod sit *interminabilis vite tota simul & perfecta possessio*. In hujus definitionis explicatione, multùm desudant Thomas p. 1. q. 10. art. 2. & Pererius l. 12. de temp. c. 9. Armandus de Bello visul. 2. Term. c. 63. & alii, qui ferè ad unum omnes in diversas distrahuntur sententias, adeò, ut solum id agere, idque moliri videantur singuli, quo definitioni huic peculiarem induant sensum. Pererius l. c. hisce mentem suam proponit: *eternitas dicitur interminabilis, quia quod vere est æternum, caret terminis durationis, quæ duo sunt, unus initium durationis, alter finis, utroque autem caret æternum; in quo licet intelligere discrimen eternitatis ab ævo, & tempore; tempus habet utrumque terminum durationis, estque ante ac post terminabile: ævum autem habet tantummodo alterum terminum, durationis, nam caret fine, habuit tamen initium; quare ante quidem terminabile est, quamvis post sit interminabile, æternum vero est utrinque interminabile. Vitæ; quia quod est verè ac propriè æternum, illud etiam est vivens. Deinde quia vivere tam significat ipsum esse viventium, cum vivere viventibus sit esse, & ipsam durationem, dicitur enim aliquid vite brevioris aut longioris, secundum ipsas operationes*

tiones

33

tiones viventis, eas inquam, quas vocant immanentes, intelligere namque & velle Philosophi appellant vivere, cum igitur nomen vite simul significet ipsum esse durationemque viventis, & ipsius actiones, ut significaretur quod est verè eternum, id non modo secundum esse, sed etiam secundum actiones ejus immanentes, eternum esse; ideo in definitione eternitatis positum est vite potius quam esse aut durationis, (tota simul) tempus nulla in parte quantumvis parva, est totum simul; instans solum est totum simul, cum sit indivisibile, verum hoc nec est tempus, aut pars temporis, nec manet nisi uno momento: Eternitas autem est tota simul, qua in re distinguitur à tempore, & semper eadem manet, qua ratione differt ab instanti temporis; quam ob rem rectè solet vocari eternitas, unum nunc stans, nunc quia indivisibile ac totum simul; stans, quia manens & durans; tribuimus aut eternitati dies & annos, præteritum, præsens & futurum propter modum nostrum intelligendi, nos enim non apprehendimus simplicia, nisi per composita, nec intelligibilia & spiritualia, nisi per sensibilia, & corporalia, nec denique eterna, nisi per temporalia: sicut autem intelligimus, ita nominamus, non igitur mirum est, si eternitatē exprimamus vocabulis sumtis ex tempore, eiq; assignemus differentias temporis. Eternitas enim eminenter continet omnem durationem temporis & coëxistit omnibus differentiis temporum. Sed quid est eminenter continere durationem temporis? nempe durationem, quam habet tempus imperfecto modo h. est sine ulla permanentia, & cum perpetua successione præteriti, præsentis & futuri, eam durationem habet eternitas perfectissimo modo, h. est totam simul sine ulla innovatione ejus aut variatione. Perfecta hoc additur, vel ad differentiam ipsius nunc temporis, quod quidem est totum simul, sed cum puncto tantum temporis maneat, habet imperfectam admodum durationem; vel ad differentiã eorum que sunt in ævo; cujusmodi sunt Angeli, qui habent imperfectam immutabilitatem & permanentiam, nimirum tantummodo secundum esse, non autem secundum naturales operationes. Possessio ad significandam immutabilitatem & indeficientiam eternitatis positum est vocabulum possessionis, quia quod possidetur firmiter ac quiete tenetur. Hæc Pererius habet, quæ omnia ad verbum huc apponere nulli dubitavimus, cum multa sobriè & convenienter dicta in sese contineant.

Th. 4. Franciscus Svarez in disp. Metap. 50. sect. 3. §. 6. à data expositione non nihil recedit, & se sequenti ratione expedire

dīre voluit: in eo quod dicitur tota simul significatur carentia suc-
cessionis; cum vero dicatur interminabilis vita &c. significatur ca-
rentia omnis mutationis possibilis in ipso esse, quia ipsi idem est esse & vis-
vere; cum denique dicitur perfecta possessio, indicatur: illam carentiam
am successionis esse debere non tantum in ipso esse, sed etiam in omni per-
fectione, & in omni eterno actu rei eterna. Atque hac ratione solus
DEUS eternus est, quia solus ipse habet illam necessariam stabilitatem
in esse, & in omni perfectione, & interna operatione. Dico autem
semper (S. 7.) in internis actibus aut motibus, quia licet in externis ac-
tibus aut denominationibus, quae ex iis resultant, possit esse successio ac
varietas, hoc nihil obest verae eternitati, Sic enim DEUS creare incipit
& à creando desistit, & res in tēpore movet actione temporali & succes-
siva absq; variatione vel diminutione sua eternitatis. Sed quanquā vi-
deri potest minus conveniens differentia, quia non sumitur ex his, quae
formaliter ac per se pertinent ad rationē durationis, sed ex adjunctis &
extrinsecis. Respondetur (S. 9.) quod in objectione sumitur ex parte ve-
rum esse, etiam nihilominus dictam differentiam aptè atque sapienter à
D. Thoma traditam esse. Nam si primariam differentiam adsignare
velimus, in hoc posita est, quod eternitas est duratio per se & ab intrin-
seco necessaria, & à nullo pendens, & consequenter omnino immutabilis,
tam per internam capacitatem, quam per omnem extrinsecam potenti-
am, quae omnia indicantur in illa particula: interminabilis vita &c.
Ita Suarez rem hanc exponit.

Th. 5. Franciscus de Oviedo P.C. 16. p. 2. n. 1. paulò aliter
mentem suam prodidit dicendo. Eternitas Deo tantum com-
petit, & differt à duratione successiva, quia haec nō est tota simul, differt
ab hac & à quibuscunque aliis durationibus, quia eternitas sive incre-
ata duratio est interminabilis, reliquae vero durationes terminum ha-
bent, quia in tempore coeperunt, imò etiam si ab aeterno inceperunt, & in
aeternum permanerent, ab illis summè differret eternitas DEI, quae ita
fuit ab aeterno, ut non potuerit non esse, neque possit non in aeternum
permanere, semperque independēter ab omni alio subsistit, reliquae ve-
ro durationes defectibiles sunt & dependentes, & ita si contigisset alio
quam ab aeterno fuisse, & in aeternum non defecturam esse, hanc perpe-
tuam durationem haberet dependenter à voluntate DEI, qui antecē-
denter posset illam non produxisse, sicuti de factō modo illam non produ-
xit. Hac ratione sola DEI duratio seu eternitas perfecta possessio di-
citur,

citur, quia nunquam potest deperdi. Hæc sufficiant ex Autoribus prælaudatis, & in hanc Boëthii descriptionem commentantibus adduxisse, quorum varietate si quis nondum satiatur, adire poterit Anton. Ruvionem l. 4. Phys. tract. posterior. de Æternitate & Ævo n. 75. Collegium Conimbr. l. 4. Phys. c. 14. q. 3. art. 1. Morisanum Coment. Phys. d. 6. quæst. 4. p. m. 433.

Th. 6. Quamvis verò hæc descriptio apud Doctores Scholasticos sit receptissima, ab iis tamen discessum faciunt B. Scheiblerus Opere Metaph. l. 1. c. 16. de Durat. tit. 4. a. 2. Ebelius Colleg. Metaph. Disp. 17. sect. 2. artic. 1. Et B. Hornejus Disp. Theol. 3. sect. 2. §. 64. eamq; non sequuntur. Et quidem non sine prægnantibus causis moti, multa enim in hac definitione desiderantur, quæ paucis in apricum producturi sumus.

Th. 7. Prius igitur quam aleam jaciamus, monemus in antecessum, ea, quæ in explicatione hæcenus à Scholasticis allata fuerunt, ut plurimum bene se habere, sed per illa Æternitas formaliter & abstractivè, prout etiam essentialiter differt ab ævo & tempore, non ἀνεξίτητος definitur; etenim per talem definitionem non definitur Æternitas præcisè, sed æternitas DEI, qui sicut essentialiter æternus est, ita etiam immutabilis & independens; quæ attributa, uti ab æternitate distinctè à nobis in DEO concipi possunt, licet à parte rei non differant, ita formaliter sub æternitate non comprehenduntur: aliud enim est Æternitas formaliter considerata, aliud est æternitas ad certum subjectum applicata; sicuti aliud est animalitas, in genere, aliud verò animalitas in homine. Dicis: nulla datur alia æternitas, quam ea, quæ est in DEO. R. verum hoc est, quod de facto nulla alia detur æternitas, an autem possit alia, quæ in creaturas quoque cadat, dari, infra dispiciemus, in eum E. locum nî jam assentiri velis, dissensum suspende.

Th. 8. In definitione Boëthii porro dicitur, quod æternitas sit interminabilis *vite* tota possessio. E. ad æternum Boëthius cum suis asseclis requirit, ut vivat. Jam posito, quod lapis à DEO, qui ab ætetno fuit omnipotens, fuisset productus, ille lapis non habuisset vitam, & tamen habuisset veram durationem. E. vel ad ævum pertinuisset illa, vel ad tempus, vel ad æternitatem; non ad ævum sicuti infra videbimus, nec ad tempus.

B

quod

quod ab omnibus conceditur. E. ad æternitatem. Et quomodo quæso vita æternitatis esse formale ingrediatur? quippe quæ in eo absolvitur, quod sit duratio principio & fine carens, sive id, cui competit æternitas, vitæ sit particeps, sive expers, nihil per hoc detrimenti vel augmenti accedet æternitati, ut tali.

Th. 9. Insuper hoc etiam nomine aliquis huic definitioni dicam scribere jure potest, quod Genus & definitum non ejusdē prædicamenti per se continentur; idque non est difficile probatu, nam *possessio*, quæ vicē generis sustinet, pertinet ad prædicamentum Habere; quis autem ad idem prædicamentum a se referre æternitatem? Hæc enim formaliter est duratio quædam, quæ, cum sit è numero transcendentium, certis alicujus Categoriæ Cancellis circumscribi seu includi nescit. Minus recte igitur Æternitas, ut species, possessioni, tanquam generi, subjicitur.

Th. 10. Obiter circa Svarezii expositionem animadvertimus, eum humani quid passum, dum in voce INTERMINABILITATIS independentiam includi autumat, cum vocis hujus nativa significatio nihil præter negationem terminorum exprimat, nullatenus verò quandam independentiam, quod quidem Vir ille aliàs inter Scholasticos non infimi subsellii nobis sed sine fundamento obtrudere conatur. Alia Scholasticorum circa hanc definitionem paradoxa studio prætermittimus, quæ, num ad mētē primi ejus Autoris rectè adhibeatur & explicetur (definitionem enim hanc suam originem Platoni debere, à quo eam non ad æternitatis in abstracto, sed in concreto, Entis nim: æterni naturam exprimendam, adhibitam & fabricatam esse Gassendus observat) non adeò solliciti sumus.

Th. 11. Misâ. E. morbida hæc Scholasticorum æternitatis definitione, properante pede nos ad meliorem substituendam, accingimus. Quemadmodum autem in explicanda alicujus rei natura ad duos conceptus cum primis respiciendum est, communem scilicet, seu eum, in quo res illa cum aliis convenitur, ante omnia in verum Æternitatis genus inquirere nostrum fore arbitramur, nullum autem ei convenientius accommodari posse censemus, quàm si dicatur: DURATIO, à cujus conceptu cum ævo & tempore æqualiter participat. Dari Durationem,

nem,

109
nem, neminem equidem, qui sanæ menti litat, in dubium vocari
posse reor, ideo in eo probando non immorabimur, saltem hoc
uno verbo addimus, quod Duratio verè ac propriè nulli tribui
possit, nisi illi, quod verè & realiter aliquid ponit in esse, seu en-
tibus realibus, entia autem ficta, & quæ objectivè tantùm ratio-
nis dicuntur, propriè non dicuntur durare. Inquirendo verò,
in quonam Durationis *επερυσία* & ratio formalis posita sit lon-
giorem moram nectere operæ pretium ducimus; quippe in quo
palladium præsentis negotii situm videtur. Sed quanta hujus
rei præstantia, tantus hic se offert Autorum dissensus, ut ex tantâ
varietate certi quid electuro aqua hæreat. Verùm si rem rectè
reputaveris via, ut plurimum in eo impingere Autores reperi-
es, quod attributum aliquod durationis aut quid ei extrinse-
cum maximè conjunctum tamen loco ipsius substantiæ duratio-
nis venditant, vel etiam nonnullis ipsa inquisitionis via errorum
suorum fomentum quasi & materia exstiterit, cum enim duratio
(quod etiam de æternitate verum est) sit ex eorum classe, in quæ
mens nostra non fertur, nisi mediâtibz rebz apud nos existi-
bus, ideò dum durationis in abstracto, & æternitatis naturam ad
temporis nostri genium metirentur, temporis indolem & pro-
prietates durationi in genere & æternitati applicarunt, & sic
lambentes vitrum pulstem non attigerunt. Quare ante omnia
hic monendum censemus, à duratione quatenus hic considera-
tur ut Genus, abstergendum esse omne extrinsecum, quod ipsi
aliàs cõpetit, quatenus certæ speciei seu temporis est adstrictum.
Deinde nos non considerare hic durationem, quemadmodùm intel-
lectus noster eam solet sibi imaginari, sed quatenus in se & for-
maliter datur. Nonne meritò ab omnibus risu exciperetur ali-
quis qui DEUM seu Angelum quendam, (quos ut plurimum no-
ster intellectus sibi sub viri alicujus forma solet effingere & ima-
ginari,) substantiam corpoream esse, defendere non desisteret.
Quod cum primis etiam de Æternitate observare juvat.

Th. 12. Agite nonnullorum de Duratione opiniones sub-
incudem & censuram nostram vocemus, quo diâis nostris lu-
men aliquod adfundatur, speramus. Thomistarum com-
munis circumfertur de Duratione sententia, teste Suarezio d. 50.
l. 2. n. 7. statuentium omnem naturam durationis consistere in
ratione & relatione mensuræ. Quæ opinio, ut eò meliùs & re-

Et ius innotescat, ex Fonseca aliisque notandum est: Mensuram esse in duplici differentiâ, alia est Perfectionis, quæ scilicet rerû perfectiones metitur; unde illud tritum: *Primum, hoc est perfectissimum, in unoquoq; genere est mensura cæterorum*, talis acceptio non est *πρὸς τὸ πᾶν*: alia autem est mensura extensionis, quæ rursus duplicis generis, vel enim sumitur activè, vel passivè, hæc dicitur illud, per quod res apta est, ut mensuretur ab alio, & idem est quod mensurabile, scilicet per mensuram activè; illa, id vocatur, per quod sive quo alia mensuramus, sicut ulna, qua pannum mensuramus. Quamcunque autem sibi impræsentiarum acceptionem velint intellectam Thomistæ, causâ suâ tamen excidunt: Duratio namque in genere, non est mensura passivè accepta, nam hoc admissio illa justo nimis coarctatur, hoc enim modo privaretur nobilissimâ specie suâ æternitate, quæ cum sit infinita, nulli se mensuræ, qua mensuretur, subjici patitur. Hic autem non nemo in Thomistarum patrocinium excogitavit distinctionem inter *mensurabile*, & *emensurabile* docetq; æternitatem mensurabilem esse, id est, quamcunq; mensuram in eam cadere, & hoc modo statuit, lineam infinitam posse ulnâ mensurari, quamvis emensurari non posse concedat, emetiri enim ipsi est extensionem metiendo exhaurire. Verùm distinctione hac ad rationis libellum revocatâ apparebit è vestigio, nihil pro hypothese Thomistarum praesidii inesse; quod cognitu erit facilius, si ex eodem Autore notaveris, annos, dies & temporis partes reliquas includi in æternitate, quando E. statuit æternitatem posse mensurari, quamvis non emensurari possit, secundum adductam hypothese nihil aliud intelligit, quàm aliquam partem æternitatis i. e. aliquos annos dies &c. mensurari posse, quod nos ipsimet *αὐτὸν* largimur, per hoc verò non evictum est æternitatem posse mensurari, ad hoc enim requiritur, ut mensuretur duratio quædam (posito non concessio durationem in mensurâ consistere) principio & fine carens, & qui in lineâ infinitâ ulnâ metitur, non metitur lineam infinitam, sed partem illius lineæ terminis certis inclusam, quos inveniet in primo illo puncto, ubi ulnâ admovent, & in ultimo puncto lineæ, in quo extremitas ulnæ substitit, implicat enim ulnâ, ut re terminabili incipere metiendo in re principio carente, quod si verò quis non incipere

re possit metiri, neque in æternum metietur. Taceo, mensurari idem esse, quod definitè cognosci, quanta res sit, quæ mensuratur, notante Pererio l. 12. c. 10. p. 665. Et sanè tantum abest, mensurabilitatem absolvere naturã durationis in genere, & Æternitati competere, ut ne durationis creatæ rationẽ formalem cõstituere possit, quia mensurabilitas est posterius quid duratione, & præsupponit in re jam tum durationem, sicuti mensurabile secundum perfectionem præsupponit habere perfectionem, secundum quam respondere debet ei, ad quod mensurari potest, mensurabile enim ut sic, involvit respectum ad aliud, per quem id, quod est mensurabile, comparatur cum alio secundum aliquod tertium, quod utrique commune est, E. comparatio sive respectus ille ab illo tertio differt utique, hoc enim sine eo esse potest, E. g. Petrus cum Johanne mensurari debet, secundum ætatem seu durationem, comparatio Petri cum Johanne in actu primo est mensurabilitas, ætas seu duratio est illud tertium Petri & Johannis commune, & ratio illa, & quasi fundamentum ob quod Petrus cum Johanne conferri potest, duratio autem seu ætas in utroque esse potest sine illa comparatione. Quod etiam agnoscit Joan. Paul. Nazarius in 1. part. Thom. quæst. 10. a. 1 p. 199. D. *nomen durationis, inquit, prima ac propria sua significatione non importat rationem mensuræ, sed rei mensurabilis rationem, cum prius esse Angeli habeat rationem durationis, quàm rationem mensuræ.* Multò minùs Duratio formaliter consistit in mensura activè accepta, nam tunc mensuraret aliquid, aut intra rem durantem, aut aliquid extra eam, non hoc, quia remoto & destructo omni extrinseco, nihilo tamen minus res adhuc durare diceretur; quod in solius DEI ab æterno ante mundi productionem citra alicujus extrinseci opem durantis exemplo tam manifestum est, quàm quod manifestissimum. Nec est, quod quis ad actum primum confugiat; nam licet concedamus Durationem DEI fuisse in potentiã ad mensurandum aliquod extrinsecum; in eo tamen ratio formalis durationis DEI non constitit, neque jam consistit, si quid extrinsecum mensuraret, sed id solum ex accidenti ipsi competeret. Sic, ut ut motus seu duratio cœli secundum (communem sententiam) mundi sublunaris durationes metiatur, non tamen per hoc

duratio Cœli in suo esse constituitur, ast ideo cœlum durat, quia in esse suo permanet, & abolitis omnibus, quorum duratio per motum cœli investigatur & cognoscitur, adhuc cœlum durare posset. Duratio enim alicujus rei est maximè intrinseca, quare nec per extrinsecam relationem constitui, nec tolli potest. Neque suæ causæ meliorem fore conditionem sperandum Thomistis, si ad alterum extremum prolapsi fuerint, statuendo, formale Durationis consistere in actuali mensuratione ejus, quod est intra rem durantem, quid enim respondeant Suario, qui d. 50. sect. 2. n. 7. hac in parte se illis opponit, non habent: *Si duratio, inquit, est mensura ejus rei, cujus est duratio, quidnam in illa mensurat? dicetur fortassis mensurare illius esse. Sed contra: nam vel mensurat perfectionem illius esse, & hoc non, tum quia perfectio rei non consistit in ejus duratione, neque inde augetur aut minuitur formaliter loquendo, tum etiam, quia potius perfectio durationis mensuratur ex perfectione ipsius esse, vel mensurat aliam quantitatem ejus, & hoc non, ut per se manifestum est, vel denique mensurat durationem illius, & hoc perinde est, ac si diceretur, durationem esse mensuram sui ipsius, quod dici etiam non potest. Nam, ut notavit Scotus in 2. dist. 2. §. ad secundum & c. mensura semper est aliquid extrinsecum, quo utimur ad cognoscendam rei quantitatem aut perfectionem, sumitur ex Arist. 10. Metaph. c. 2. & 3. dicente mensuram esse id, quo cognoscitur quantum, non cognoscimus autem quantitatem rei per se ipsam, sed per aliam ei applicatam. Unde ibidem ait Arist. mensuram debere esse se notiozem mensurato. Quocirca si contingat magnitudinem alicujus quantitatis se ipsa cognosci, verius dicetur, cognosci sine mensura, quam per se ipsam mensurari, aut per se, tanquam per mensuram sui ipsius cognosci. Hactenus Suarez. Habeant E. suam sibi de Durationis formali sententiam Thomistæ: nihil quidquam ei fundamenti inesse nobiscum sentit etiam Mendoza disp. 17. sect. 1. §. 3.*

Th. 13. Alius aliorum circa præsentem materiam prostat Autorum sentiendi modus, qui uti non adeò multum ab hypothésibus prioris defleat, neque majorem meretur commendationem, nimirum sentiunt: Durationem esse denominationem purè extrinsecam. Præsupponunt E. aliquam rem, ut durare possit, debere existere simul cum aliquo extrinseco, tempore scilicet reali, actuali vel potenciali, à quo denominetur: ne
autem

29
aatem DEUM absque omni coëxistentiâ rerum aliarum ab æternitate durantium durasse, negare tenerentur, fabulati sunt *tempus* quoddam *imaginarium*, quod, definiēte ipso Arriaga, *sit ens rationis sive tempus à nobis fictum successivum ad similitudinem Entis realis, ut in ordine ad illud tempus fictum explicemus diversitatē durationum*, & ab hoc imaginario tempore DEUM aliaque in æternitate, si quæ darentur, existentia denominari posse, & mediante hac denominatione DEUM suam nasci durationem profiteri non erubuerunt; Sed quis vanitatem hanc non rideret, quis non videt, Autores hos, contemplando rerum ante pedes occurrentium durationes ab extrinsecò cœli motu denominari, aliarum durationum eandem esse conditionem arbitratos esse. Sed fallunt & falluntur, agnoscimus quidem per nostri intellectus & phantasiæ imbecillitatem nihil concipi durare, nisi connotando tempus, cui coëxistat, nam permanentia in esse, in quo formale durationis absolvitur, ab existentia saltem ratione differre mox audiemus; ergo in duratione debet concipi aliquod connotatum, quod non concipiatur in existentia, hoc autem connotatū accipitur ab intellectu nostro commodissimè per rationem temporis, quia permanere in esse est habere existentiam, quâ res primò & immediatè habuit ante, ab illo autem existentie momento concipitur res durare, quia illud esse in primo existentie momento conceptum postea servat: at verò ante & post sunt denominationes temporis. Verum hæc saltem propter modum concipiendi nostrum ita disputantur, quod autem in hoc duratio rerum non formaliter consistat, liquet, quia denominationes illæ temporum ex propriâ Autorum illorum confessione sunt extrinsecæ, durationes verò rebus insunt extrinsecis omnibus sublatis & remotis, sic lapis cessante motu cœli, cessante quoque hominum intellectu, qui à motu cœli lapidem denominaret, ipse tamen cessare nequaquam intelligitur. Accedit, formale alicujus rei primò inesse, denominationes verò non primò insunt durationi, sed eam præsupponunt: huc maximè quadrant verba Mendozæ d. 17. l. 2. §. 9. *Præius intelligitur existentia perseverare & perseverare cum suo intrinsecò esse, & consequenter durare intrinsecè, quàm accipere tales denominationes accidentales.* Nihilominus non inficias ituri sumus durationem unius rei posse

se plurimum facere ad cognitionem alterius, si scilicet illa sit magis nota, quam hæc, & hoc perspicere est in motu cœlesti comparando eum ad durationes rerum sublunarium.

Th. 14. Verè igitur Duratio defini potest quod sit *Existencia rei continuata*: Subtilitatum Magister definit *durationem, quod sit continuatus tractus essendi*. Pererius l. 12. Phys. c. 5. inquit; *Duratio est quantitas, vel extensio seu mora quedam ipsius existentie* Fonseca 5. Metaphys. c. 13 quæst. 12. s. 1. *Duratio est continuatio aut permanentia ipsius esse rei*. Svarozius d. metap. 50. s. 2. §. 9. *durationem formaliter consistere ait in permanentia in existendo*. E. in eo amicè conspirant, Durationem formaliter consistere in permanentia ipsius esse rei actualis, vel, ut alii loqui amant, in existentie rei perseveratione. Nam si res concipitur, ut est extra causas, & in causis non ampliùs latet, concipitur ut existens, quando verò concipitur, ut in existendo perseverans, sive in existentia permanens, tunc concipitur formaliter ut durans. Quibus probè intellectis per se non potest non esse clarum & perspicuum, quid sentiendum sit de illa quæstione: num detur duratio instantanea? seu num id, quod est in instanti etiam dicatur durare? negativa enim verissima est, nam quando dicitur *duratio instantanea* terminis in rigore acceptis, comitti videtur; contradictio in adjecto, unum enim alterius significationem tollit, per hoc enim aliquid est instantaneum, quod post primum suæ existentie momentum esse non retinet, per hoc autem aliquid durat, quod ultra primum existentie momentum esse suum retinet. Hinc Mendoza disp. 17. sect. 1. §. 2. *durare significat perseverare: Virg. durate & vosmet rebus servate secundis, id est perseverate in labore, at vero perseverare est acceptam jam existentiam retinere, sic dicuntur res plures minusve durare, quia longiori aut breviori tempore retinent esse*. In quam sententiam etiam pedibus it Suarius l. c. §. 13.

Th. 15. Minime autem hic susque deque habenda est distinctio, qua Autores distingvere solent durationem in permanentem & successivam; quarum hæc est entium successivorum, quorum partes non simul, sed una post alteram existit, ut motus; illa verò rebus permanentibus propria est, in quibus partes simul existunt. Dicimus verò Durationem ad hæc duo se planè æquivocè habere, cum enim entium successivorum partes non simul ori-

ori-

orientur, sed perpetua vicissitudine aliis exortis, alia intereant, neque eorum durationes eo, quo par est modo, se habere, omnibus est apertum, quare nec de utraque nisi per analogiam quandam dici arbitramur: Usu tamen, quem penes est arbitrium & vis & norma loquendi, receptum esse videmus, ut motus dicatur durare, quando una pars alii præcedenti successit, quia motus, qui fuit in instanti præcedenti, & qui modo est, idem quodammodo dicitur, quemadmodum partes æquæ in fluvio, quæ modo præterfluunt, & quæ multis retro annis præterfluxere, idem fortiuntur nomen, licet nulla harum partium perseveret. Nisi satius forsitan dicatur per successionem partium motus durare, ut ita ipse motus per tropum quendam pro successione partium suarum adhibeatur, quemadmodum etiam fluxus aquarum proprie durare dici posse censemus. Quicquid sit in præsentis intelligimus durationem permanentem.

Th. 16. Possemus jam ad species durationis facere progressum, verum sunt adhuc, quæ remoram injiciunt, nempe gravissima quædam controversia, scilicet dictum superius est, durationem in duobus hisce consistere, in existentia & permanentia, oritur autem disputatio & dissensus inter Autores, num permanentia existentia superaddat aliquid reale, an saltem ratione distinguantur? Pro priori sententia videntur pugnare argumenta non sanè nullius momenti, quæ Autores aliàs non obesæ naris in ejus tutelam adducere solent. Ruvio 4. Phyc. quæ. 4. n. 52. h. in m. ratiocinatur. (1) Quicquid est accidens alicujus, id realiter distinguitur ab ea re, cujus est accidens. Atqui duratio. E. Minorem probat, quia nulla res creata durat per suam substantiam, sed DEUS solus ita durat. E. res creata durat per aliquod accidens superadditum. Consequentiam rursus stabilitum it h. m. res citra operationem intellectus durat, ergò vel per suam substantiam vel per accidens, non per suam substantiam. E. per accidens. (2) Dicit, quod existentia possit separari à Duratione. E. distinguitur ab ipsa realiter. Antecedens probatur, quia res potest in momento existere sine permanentia, ubi dicitur existere & non durare. Alius movetur his argumentis: (1.) Hoc, quod est Petrum hodie durare, est separabile ab existentia Petri, quæ Petrus existebat heri cum tota sua existentia & substantia, cum tamè hodie potuit mori. E. duratio hodierna potuit

C

ab

ab ea separari: E. non est realiter eadem cum Petro, aliàs heri existisset, ubi totus Petrus existit, & omne quod fuit cum eo realiter idē. (2) si plures durationes inter se distinguuntur realiter, nēpe quæ pluribus diebus existunt, etiã differrent realiter à Petro, ut pote qui eas habet successivè, & à singulis successivè separatur. (3) Petr^o durans hodiè est indifferens, ut duret, vel non duret cras. E. durare hodie, est quid distinctum à durare cras &c.

Th. 17. Sed videamus hæc, non timeamus. Nos nihilominus statuimus, nihil præcluso actu intellectus superaddere existentiæ, cui⁹ respectu ab ea distingvatur realiter; quod in DEI duratione tam clarum est, ut qui in eo probando operosus esset, solem facibus juvare conaretur. De duratione autem creata id probatum dare haud difficile censemus (1) quia sola existentia perseverante, secluso omnibus aliis, res se ipsa durat, E. duratio ab existentia non distingvitur. (2) Si duratio esset modus super additus existentia, ut Ruvio vult, l. aliquid reale, illud etiã perseveraret, & sic haberet durationem, aliudq; reale vel modū superadditum, & sic fenestræ aperirentur processui in infinitum à quo sana Philosophia abhorret. (3) Sanè si existentia & duratio realiter differrent, DEUS per suam absolutam potentiam posset ea à se invicem separare & se jungere, & rem quandam in existendo conservare, quæ non duraret, quod è numero *ad unum* esse autumamus, vid. Pererium l. 12. c. 5. p. 653. Addo Existentiã ad durationem æquè se habere, ut productio ad conservationem; quare sicut conservatio à productione, ita duratio ab existentia saltim ratione distingvitur, quia duratio & existentiã dicuntur esse termini conservationis & productionis. Hinc etiam fit, ut idem sit quærere, quamdiu res duravit, ac quærere quamdiu existit.

Th. 18. Ad argumenta pro contraria sententiã quæ allata fuerunt, respondere non est ire per extensum funem, videamus E. quid habeant in recessu. In r. Ruvii neganda est minor non enim solus DEUS per suam substantiam durat, sed etiam creature, quippe quæ perinde ac DEUS non per accidens aliquod, sed per esse suum proprium, quam diu hoc retinet, durat. Quod autem rem à quibusdam dicitur solus DEUS per substantiam suam durare, mens eorum huc redit, quod duratio illi ita sit essentialis,

ut

ut non possit non durare, sicut etiam existentia DEI & ipsius substantia, quia ita existit, ut non possit non existere; at vero sic duratio non competit ipsis creaturis, ut creaturae non possint non existere, sed contingenter existunt. Secundum quod attinet: respondet ad illud Morisani Disp. 6. q. 1. His verbis: *nego consequ. quia sic etiam potest separari creatio à conservatione, ut in casu proposito, cum tamen sola ratione distinguantur. Unde argumentum tantum probat distingui ratione saltem, neque propriè existentia potest separari à duratione tantum, & seorsim reperiri, sicuti animal non potest separari ab homine, quia homo essentialiter includit animal, scilicet sibi identificatum, sed potest seorsim reperiri scilicet in equo. Unde talis separatio non est signum distinctionis realis.* Fundamentum hujus responsionis nititur canone illo in Schola Dialecticorum receptissimo: Genus à specie sua non realiter differt: cum E. existentia ad durationem per modum generis se habeat, ut supra vidimus, negandum est, quod haec duo à se invicem differant realiter. Dicis: Existentia nihilominus potest esse, ubi non adest duratio. & Canon ille intelligendus est de Genere ad certam speciem jam tum adstricto e.g. animal ab homine non potest separari, à quo etiam non realiter differe dicitur omnium Logicorum suffragio, non obstante, quod homo differat ab animali quod identificatum est cum equo. Sic existentia idem est cum duratione, non prout existentia inest instantaneae existentiae, & ad eam restricta est. Sed quatenus ad durationem, tanquam ad speciem per permanentiam contrahitur, & sic cum ea est realiter idem.

Th. 19. Antequam ad reliquorum argumentorum solutionem nos conferamus, unum atque alterum ex anteced. praemonere juvat, nempe quod hic loci sermo sit de duratione abstractivè; cras, heri &c. dicuntur conditiones differentiales temporis. Deinde revocandum hic in memoriam, denominationes illas externas, ut quando aliquid dicitur hesternum, hodiernum, crastinum non pertinere ad durationem formaliter, sed aliquid dicitur heri durasse, quando intelligitur & consideratur, quod motui solis heri supra horizontem commorantis coexistiterit, hodiernum aliquid dicitur, quatenus hodie illi coexistere concipitur &c. Potest enim aliquid durare duratione propriè sumta i. e. esse suum retinere, etiam si Solis motus & denominationes illae re-

motæ & è medio sublata fuerint. Jam facilis adiutus & expedi-
tus est ad solutionem horum argumentorum. Nim. ad 1. dico
concedendo, quod duratio hodierna ut sic, quatenus est externa
quædam denominatio possit à Petro ejusq; existentia separari,
per hoc autem non evincitur, quod duratio Petri à Petro possit
separari, illâ enim sublata Petrus cum sua existentia non potest
non tolli. Sin verò duratio Petri hodierna consideratur qua-
tenus duratio est, negatur antecedens, quod id, quod est Petrum
hodie durare, sit separabile ab existentia Petri, quâ heri existerat.
Quod autem dicit posse Petrum hodie mori: & per hoc, quod ho-
die moritur, non separatur duratio illius ab existentia, quin poti-
us duratio simul cum existentia tollitur, quæ ne ad momentum
temporis sejunctæ esse possunt. Et re probè expensâ, non mi-
nus illa denominatio ab heri, & hodie à duratione Petri separa-
tur, quàm ab ipso Petro. Ad 2. ubi dicitur, si plures durationes
inter se distinguuntur realiter, etiam eas differre realiter à Petro.
&. Si sermo est de plurium rerum inter se distinctarum durati-
onibus, negatur Conseq. Sin vero de unius ejusdemq; rei durati-
onibus; negatur antecedens: unius enim rei non plures, quam
una datur duratio: quando autem Autor ille dicit, durationes illas
pluribus diebus existere, & Petro successivè competere, errat pro-
pter præconceptâ hypothesin, durationem alicujus rei esse nihil
aliud quàm denominationes externas à diebus; quod falsum esse
supra ad nauseâ dictum. Non enim aliter se habet duratio ad tē-
poris partes successivas, à quibus denominari potest, quam arbor
vel lignum quoddam fluminis fundo affixum, nō plures & diversas
nanciscitur arbor durationes à diversis aquæ partibus successivè
præterlabentibus, duraret enim, etiam si aquæ nō præterlaberen-
tur. Neq; per ultimū arg. aliquid proficit, nihil enim aliud hoc i-
pso evincit, quàm quod 7° cras durare nō necessàrio cōpetat Pe-
tro, cujus ratio non est, quod Petri duratio possit à Petro separari,
nam posito, quod Petrus cras existere debeat, duratio crastina ei
non est indifferens, sed necessaria; Aut si argumentatio hæc le-
gitima est, possem eod. modo colligere: Petrus existens hodie
est indifferens, ut existat, vel non existat cras, E. existentia Petri
à Petro differt & distincta est realiter. Stat igitur & in æternum sta-
bit

341
bit inconcussum, firmum, fixumque existentiam rei & durationem ejus realiter non differre, sed saltem ratione ratiocinatâ.

Th. 20. Superest, ut tribus quoque verbis de durationis hætenus explicatæ distinctione aliquid addamus. Vulgatissima & omnium pariter suffragio introducta videtur distinctio, quæ durationem in tres species dispescit, quarum unam Autores appellant increatam, reliquas duas creatas. Increatam vocant Æternitatem soli DEO propriam, estque duratio principio & fine carens. Creatarum alteram Ævum constituunt, quæ describitur, quod quidem fine careat, gaudeat nihilominus principio, Angelis cum primis conveniens: alteram verò Tempus esse dicunt, quod principium æquè & finem agnoscit. Quæ quidem distinctio ad Lydium lapidem examinata suos patitur manes; per hoc enim, quod omnem Æternitatem increatam velint, ab aureo veritatis tramite abluere constabit luculentius, ubi intà, creaturæ quoque æternitatem non repugnare, probatum dederimus. Sin verò æternitatem eâ de causâ increatam appellitarint, quia de facto nulla creata reperiatur, nos non habebunt dissentientes. Deinde hæc distinctio quoque in aliquam bonæ divisionis legem impingere videtur, desiderari enim potest una species, nempe *Ævum à parte antè*, quod in eâ creaturâ locum habuisset, quæ ab æterno creata, in tempore verò annihilata fuisset.

Th. 21. Nec desunt præterea, quæ huic divisioni securim impingere possunt videntur; nempe 1. Ævum & Tempus videntur constituere partes Æternitatis, sicuti hora diei pars est, quæ sicuti aliquam partem durationis diurnæ abscindit, & non constituit distinctam durationis speciem à die, ita quoque Ævum & Tempus sese habent, quod quandam Æternitatis partem abscindunt. Nam aliàs est impossibile duas durationes esse simul, nisi una sit alterius pars; veluti non sunt simul duæ horæ, aut duo dies, at hora & dies simul esse queunt. Quo etiam collineat Cicero, quando 1. de Invent. ait: *Tempus esse partem Æternitatis, cum annui, mensium, diurni nocturniq; aliqua significatione.* Ad hoc dubium tollendum respondetur, de Æternitate nos posse bifariam loqui, uno modo, quoad id, quod convenit ei à parte rei, ubi in Æternitate non includitur successio & defectibilitas, adeoq;

adeoq; nec tempus, nec Ævum. Alio modo quoad imaginariam
successionem, quam nos in eadem apprehendimus, & sic dici po-
test, Tempus & Ævum partes esse illius imaginariæ successionis:
Quem in sensum Cicero intelligi debet. Quando jam dicitur,
quod duæ durationes non possint esse simul, Thomas p.
I. q. 10. art. 4. ait, id intelligendum esse de mensuris ejus-
dem generis, quales non sunt Tempus & Æternitas. II.
Distinctionem hanc oppugnat Aureolus apud Capreolum I.
d. 9. art. 2. dum omni contentione obtinere allaborat, Æ-
ternitatem non esse speciem durationis, quia permanens ad es-
sentialem conceptum Durationis pertinet, quæ sine contin-
uatione plurium instantium, h. e. successionis vix intelligi pos-
sit; quæ continuatio plurium instantium cum sit successio, in
Deo dari non potest: & consequenter Æternitatem, quæ in Deo
reperitur, non esse durationem, quia hæc quandam successio-
nem involvit. R. Falsum esse, successionem esse de ratione
formali durationis, nam permanentia ut sic, non importat de
se successionem, sed negationem desitionis. Aureolo E. op-
ponimus Suarezium hac de re c. l. sect. 5. assert. 2. h. in m. philo-
sophantem: *Non solum Durationi ut sic, verum etiam nec duratio-
ni create repugnat, ut sit permanens, carensq; vera & intrinseca reali
successione. Probatnr, quia non repugnat dari esse existentia, in quo
nulla sit realis varietas aut successio, ut de divino esse est evidentissi-
mum & certissimum, E. non repugnat dari durationem, in qua nulla
sit realis varietas aut successio & c. Sic notum est, dari entia create,
permanentia multo tempore absq; ullâ variatione in esse vel substanti-
ali, vel aliquo accidentali.* Hæc Suarezius. REGERIS: Nos etiam
durationes permanentes, imò ipsam æternitatem concipere, tã-
quam aliquid successivum & fluens, ut cum DEUM hucusq; man-
fisse, & in æternum mansurum, Angelum, item & hominem à cer-
to aliquo tempore hunc in diem extitisse apprehendimus. R.
Gratulor quod dicas, nos hoc ut fluens & successivum concipe-
re, nec affirmes te ipsa se ita habere: Intellectui igitur ejusq; tar-
ditati & imbecillitati hoc acceptum feras, hic omnem durationem
ad modum durationis successivæ & continuæ concipit, utpote a-
liam quamq; temporis motum sibi omnium notissimum imitari
persuasus. III. Distinctionem illam insufficientiæ incusari posse
vi-

videtur, adducunt enim non nulli aliam speciē durationis, quam Morifanus l. c. q. 4. tempus discretum vocat, dicitur autem discretum, quia componitur ex diversis morulis, five momentis correspondentibus diversis operationibus Angelorum, intellectus scilicet & voluntatis: hæc igitur mora est indubiè duratio quædam, & tamen non est duratio ævi, quia talis actus sunt defectibiles, & sicuti incipiunt, ita iterum desinunt; Neq; dicendum durare eos tempore, nam tempus intelligitur de continuo, quia autem operationes Angelicæ, & etiam animæ nostræ rationalis sibi succedunt, unum tempus discretivum constituere dicuntur, quemadmodum plures unitates sibi succedentes numerum. **R.** Sicuti in istis durationibus est unitas quædam per aggregationem, adeoq; plures entitates, ita etiam esse plures durationes: tot igitur durationes importat tempus discretum, quot entia. Atq; hæ durationes seorsim sumtæ, sub tempore continentur.

Th. 22. Ejusdem propemodum farine est dubium aliud diu satis agitatū inter Autores: an scilicet Visio beatifica Essentiæ Divinæ, in qua Sanctorum gloria consistit tempore l. ævo, l. æternitate fiat? Thomas 1. part. q. 10. a. 5. it. 3. contra Gentes c. 61. & 4. sent. d. 49. afferit, hanc visionem beatificam Æternitate mēsurari: Cui ad stipulatur Anton Ruvio 4. Phys. tract. post. de Tempore n. 83. Scotus autem in 4. sent. dist. 49. q. 6. in responsione ad secundum dubium opinatur visionem beatificam Angeli mensurari ævo, perinde atq; ipsum esse Angeli. Pererius l. 12. de temp. c. 8. media videtur incedere viâ. Cujus controversiæ enodationem excludere videtur chartæ angustia, quare eam conflictui reservabimus, ubi mentem nostram rogati aperiemus.

Th. 23. Quæ hætenus proposita sunt, communioris Æternitatis conceptus ergò allata fuerunt, quo obtento, DIFFERENTIA investiganda restat; quæ variè à variis explicari solet. Præstare autem eorum opinionem arbitramur, qui differentiam in eo collocant, quod æternitas careat utroque termino, ut æternum sit, quod principio caret, ut nec inceperit, & fine, ut nec desinat. Alii autem differentiam Æternitatis in eo quarunt, quod Æternitas sit duratio permanens, aliæ autem omnes ipsis dicuntur successivæ. Nos verò, ut modò dictum, iis subscribimus qui
 diffe-

differentiam ejus constituunt in interminatione seu carētia termini, tam à parte antè, quàm à parte pòst. Idque exinde dispalescit, quod scilicet per interminationem sufficienter Æternitas ab Ævo & tempore distinguitur. Integra E. definitio tribus absolvi verbis potest : ÆTERNITAS EST DURATIO INTERMINABILIS.

Th. 24. Tò *Interminabile* quamplurimi, è quorum censu etiam sunt B. Scheiblerus & Ebelius, ita interpretantur, ut æternum sit id, quod nec principium, nec finem habet, nec habere possit: unde dicunt, si vel maximè aliqua creatura ab æterno fuisset producta, non posset dici æterna, sed potius *ex æterno*, vel æternitati coexistere, quia talismodi creatura naturâ suâ esset defectibilis & finire posset. Ab hac sententia neque ipse Svarezius alienus est. Quid hac de re sit sentiendum, antequam dicamus, lubet, prius qua fieri potest brevitate, expendere illam quæstionem, an aliqua Creatura ab æterno esse possit? qua re & è perspecta, hæc, & innumeræ disceptationes consopitu erunt faciles.

Th. 25. Tot autem sunt, & tam variæ Philosophantium in hac controversia sententiæ, ut ferè dixerim, hunc unum esse inter eos consensum, nihil inter se consentire. Sic impossibile esse judicant, creaturam esse Creatori cœvum Albertus in 2. sent. dist. 1. art. 6. & 10. Bonavent. c. 3. Toletus l. 8. Phys. c. 2. q. 2. Alii tamen docent, ab æterno aliquid à Deo produci posse, & creaturam esse æternam non involvere rationes contradictorias. Sed etiam hi Autores in diversas abeunt partes, quidam hoc concedunt tantùm de creatura incorruptibili, ut Durandus 2. sent. d. 1. q. 2. Alii de incorruptibili & corruptibili, sed permanente, ut Thomas p. 1. sum. q. 46. a. 2. Argentina 2. sent. dist. 1. q. 2. art. 2. Gabriel Biel ibid. q. 3. Rutgersius Metaph. l. 2. cap. 8. Masius l. 8. Phys. c. 1. & 2. q. 11. Alii de Creaturâ tam permanente quàm successiva, exceptis generationibus substantiarum & accidentium, inter quos est Gabriel Vazq. p. 1. sum. Disp. 127. c. 5. Alii etiam de generationibus & corruptionibus inferiorum rerum: cum quibus facit Hervæus l. 2. sent. d. 1. art. 2. Javellus l. 12. Metaph. q. 14. conc. 4.

Th. 26. Et quidem Creaturam posse ab æterno esse probatur, quia hoc nec repugnat ex parte DEL, nec ex parte Creaturæ.
nec

nec ex parte productionis. Non ex parte DEI, quia ab æterno is fuit omnipotens, ergo ab æterno potuit creare, simili ratione, si Sol ab æterno fuisset, producere potuisset lumen in aëre sibi coævum & ignis, si ab æterno fuisset, splendorem sibi coëxistentem habere potuisset. Jam si creatura cum effectu potest esse simul, etiam istud poterit DEUS, cum DEUS non minus potentia habeat ad productionem creaturæ, quam creatura habeat ad productionem proprii effectus. Neque repugnantia est ex parte Creaturæ, quia quicquid DEUS ab æterno potuit velle, id ab æterno potuit producere, sed creaturam ab æterno potuit velle, E. creaturam ab æterno potuit producere. E. creatura quoque potuit produci. Neque hoc repugnat ex parte creationis, quia creatio est facere ac fieri indivisibile ac momentaneum, quando autem facere & fieri indivisibiliter, ac tota simul sunt, tunc facere, fieri ac factum esse etiam simul sunt, & consequenter effectus non est duratione posterior ipso facere vel fieri. Unde tale propullulat argumentum: Quod habet esse à sua causa per fieri indivisibile ac momentaneum, illud, si causa causat ab æterno, potest etiam esse æternum. Creatura habet esse à DEO per fieri indivisibile & momentaneum. E. Creatura, si DEUS causat ab æterno, potest etiam esse æterna. Ea omnia, quæ hic objici possunt ex Morisano aliisq; non tangemus.

Th. 26. Hac quæstione præmissa dicimus, Creaturam ab æterno factam posse dici æternam, licet à Creatore dependeat. Etenim si eum, qui ante biennium natus est bimum, ante triennium unum, quadriennium quadrimum rectè dicimus, cur is, qui ab æterno factus, æternus dici nequeat? Maximè cum usus ita obtineat. Pro qua sententia tale pronascitur ratiocinium. Quod nec incipit esse, nec aliquando desinit esse, id omnino dici potest æternum; Sed Creatura, quæ ab æterno produci potest, nec incipit, nec desinit esse E. Creatura, quæ ab æterno produci potest, potest dici æterna. Minor ex dictis patet. Major quoq; sua luce radiat. Neq; non posse habere initium & finem, & ita simpliciter interminabile esse spectat ad rationem Æternitatis ut sic, sed saltim pertinet ad talem Æternitatem: nam quod ab intrinseco æternum est, ab intrinseco etiam est immutabile, quod verò ab extrinseco in æternitate factum est, ab intrinseco sit im-

D muta-

mutabile, sed sufficit, si in *Æternitate*, in quâ est, immutatum permaneat.

Th. 27. Quo autem Natura *Æternitatis* eò clarius protrahatur in lucem, de re esse censemus quæstionem illam movere: an *æternitas* sit purè absoluta & realis, an verò in ratione sua formali respectum rationis includat, & ideò dicatur complementū essentialē ab intellectu nancisci? Posterius sensisse dicitur Ferrariensis 1. lib. cont. gent, c. 15. Albertus M. in 1. dist. 9. art. 8. & lib. d. 4. coævis q. 3. art. 1. Henr. in sum. art. 31. q. 2. Gabriel Vazquez 1. part. disp. 31. & disp. Met. 21. c. 5. Hi Autores pro suâ sententiâ confirmandâ ita ratiocinati fuerunt. *Æternitas* est duratio sine principio & fine, sed non habere principium, nec finem dicit negationem, & negatio formaliter est ens rationis. E. *Æternitas* in sua ratione formali includit aliquid rationis.

Th. 28. At enim verò hæc sententia admitti non potest, nam quicquid est imperfectum, illud in ratione formali *æternitatis* includi nequit: Atqui respectus rationis est imperfectum quid, E. in ratione formali *æternitatis* involvi nequit. Major claret. Minor probatur, quia respectus rationis à mentis nostræ operatione dependeret, & sic *Æternitas* ultimum complementum ab intellectu nostro acciperet, quod aliquam imperfectionem arguit. Accedit, si ab intellectu ultimum complementum suum nancisceretur *æternitas*, non daretur *æternitas* ullius rei, neque ipsius DEI ante operationem intellectus, quid autem esset blasphemare, si hoc non est? Dicis: Tempus accipit suum ultimum complementum ab intellectu, Ergo etiam *Æternitas*, quia utrumque est quædam Durationis species. R. Neg. Conseq. Non statim quod uni speciei competit, etiam alteri adscribi debet, ut ut E. temporis complementum proficiscatur ab intellectu actu, non ideò colligi debet ad *Æternitatem*, quod & ipsa suum complementum accipiat ab intellectu. Sciendum propterea, quòd in tempore duo sint consideranda, 1. materiale, 2. formale. Materiale est motus cum insita vi mensurandi, quæ à parte rei est in motu nempe cogitante. Alterum est formale, quod consistit in discretione partium motus secundum prius & posterius. Quoad materiale tempus non dependet ab anima,
ab

ab ea tamen dependet quoad formale, h. est. quoad certam & determinatam distinctionem intervallorum, tempus est ab anima, hoc enim partes in motu à se invicem discernit.

Th. 29. Ad argumentum pro contraria sententia adductum respondet Mendoza disp. Metaph. 17. de durat. sect. 4. §. 27. *Libenter, inquit, admitto eternitatē esse quidditative expertem initii & finis; at non arbitror hoc esse negationem, sed conceptum positivum. Quia habere principium & finem est conceptus privativus, additus rei incipienti, & desinenti, E. carere principio & fine non erit negatio, sed positivus conceptus. Consequētia est clara, quia negativo conceptui opponitur immediatē conceptus positivus, ut lux tenebris; at carere initio & fine, contradicit rei initium habenti & finem &c. Antecedens probatur, quia Æternitas excludit carentiam existendi, quam dicit initium, idem patet de desitione. Ergo habere initium & finem connotat carentiam existentie; E contra verò carere initio & fine erit perpetuò durare.* Hæc Mendoza. Cui adjungēdus est omnino Ruvio l. 4. Phys. q. 4. n. 78. usq; ad fin. quaest. p. 415. uberius tradit & ad vivum refecat.

Th. 30. Æternitatis in genere & præcisè consideratæ quidditate in luce sic satis feliciter protracta, non possum, quin paucis de ÆTERNITATE DEI delibemus. DEUM esse æternum non tantum ex lumine Revelationis, utpote ex Gen. 21, 33. Es. 40. 28. Ps. 93. 2: Sed etiam ex lumine naturæ cognosci possumus, & præprimis ex eo, quod DEUS est ens primum, & ante omnia, Ens primū autem debet esse æternum, nam si aliquando nō fuisset, tunc aliquando omnino nihil fuisset, & per consequens nec nunc aliquid esset, cum nec à se ipso positivè quid secundum idē esse, nec ab aliō, si nihil fuisset, produci potuisset. Deinde h. m. probatur Q. simpliciter est immutabile, id etiam verè ac propriè est æternum: Atq; DEUS est simpliciter immutabilis, E. DEUS est verè ac propriè æternus. Quod etiam ipsum Aristotelem cognovisse apparet ex lib. 12. Met. c. 7. ubi DEUM vocat Ζῶον αἰδίου, vivēs æternum, additq; καὶ αἰὼν συνεχῆς καὶ αἰδῖος ὑπάρχει τῷ Θεῷ h. e. ævum continuum & sempiternum DEO inest. Huc pertinet, quod 8. Phys. d. 49. primum movens (quod Aristoteli est DEUS) αἰδίου seu æternum esse dicit.

Th. 31. Est autem Æternitas in DEO non aliquid accidens,
D 2 dens,

dens, sed ipsa DEI substantia. Nam æternitas est duratio, sicut autem aliàs ea est ratio durationis, ut non differat à re durante realiter, sed sit ipsa rei durantis existentia cum permanentia quadam, ità multò minus Duratio divina, seu Æternitas erit accidens ab essentia divisum, ut ità æternitas DEI nihil aliud dicat, quam essentiam vel existentiam DEI permanentem, cum negatione principii & finis ejusdem, tam actualis, quam possibilis à nobis conceptam. Hinc Thales Milesius quærenti quid esset DEUS? rectè respondit μητ' ἀρχὴν ἔχων, μήτε τέλος. Quod autem nos plerumque in æternitate concipimus aliquod initium, quod concipimus eam tanquam successivum & fluens aliquid, hujus rei reddit rationem B. Hornejus Disp. 3. sect. 2. de ætern. §. 69. *totum id fieri propter imperfectionem intellectus nostri, & ideo fieri, quod omnem durationem in univèrsam ad modum temporis, seu durationis successivam, & continuam concipiamus, quia sola ista in sensu incurrit. Quod igitur ejusmodi successionem etiam in aliis, durationibus imaginamur, ens & signum rationis tantum est. Id quod ex lumine naturæ agnovit Plato, quādo in Timæo scripsit: Hæc omnia erat, & erit pars temporis sunt, quæ nos per imprudentiam transferimus ad æternam illam essentiam minus rectè: Dicimus enim erat, est, erit. At illi ἴο est tantum juxta veram rationem competit: ἴο erat autem & erit de generatione dicendum est, quæ est in tempore, quod autem semper eodem modo & immutabiliter se habet, id nec senescere nec juvenescere convenit.*

Th. 32. Dicitur porro DEI Æternitas indivisibilis & tota simul, quæ posteriora verba in describenda DEI Æternitate ubique adhibita reperiuntur, sed dici non potest, quomodo Interpretum ingenia exerceant; rectius autem se habet eorum expositio, qui ea non tam æternitatem DEI ut sic, quam ejusdem immutabilitatem & invariabilitatem exprimendi gratiã adhibita esse autumant, non verò, quo significet omnes temporis differentias simul in æternitate coëxistere; imprimis verò placeat, quæ Gassendus ad verba illa Platonis superius in præced. §. commentatur in Phil. Epic. *cum Plato, inquit, præteritum & futurum negat; concedit verò solum præsens, seu vocè EST æternæ substantiæ, illum eo sine id facere, ne cum dixerimus fuit, intelligatur amplius non esse, ut eum dicitur: fuit Ilium, & ne cum dixerimus e-*
rit,

rit, significetur nondum esse, ut cum dicitur: erit tum typhis aliq̄,
 id genus similia. Sed nonne possimus revera dicere fuit, modo intelli-
 gamus eandem omnino jam perseverare, quæ antea semper fuit; i-
 temq̄, erit, modo intelligamus talem ab ævo, ac etiamnum esse, qualis est
 perpetua futura. Quippe hoc tantum Plato cavet, ut mutationes,
 quæ cadere in res generabiles & corruptibiles solent, ab Ente aeterno
 i. e. DEO arceantur, utq̄ illum non habeamus ἢ τὸ πρεσβύτερον, ἢ τὸ
 νεώτερον, neq̄ seniore, neq̄ juniore. Nempe, ne talis intelligatur,
 qui aliquas vires, aut senior jam amiserit, aut junior nondum accepe-
 rit. Censez proinde illi propriè convenire ipsum EST, quia semper
 idem prorsus est, siue easdem semper dotes habet, neq̄, ullum momen-
 tum est in amplitudine tota finiti temporis, in quo dicere liceat:
 ecce, jam habet aliquid, quod pridem non habuerit, aut aliquando sit
 habiturus; sed habes simul, quicquid in toto simul tempore, cum ipsè
 temporis progressus nihil adjiciat, (ut facit in cæteris rebus, quæ muta-
 tioni obnoxia sunt;) ac proinde jure dicatur Platoni ἔχων ἀκινήτως,
 habens se immobiliter, & ut Plotinus βεβαιῶς ἐν ζωῇ constanter in
 vita, Hæc Gassendus. Hoc urget Laudatus Autor, quod non
 absolutè negandum sit, dici posse: DEUS fuit, DEUS erit, illud
 autem asserere cum intempestiva religione non posse contradi-
 ctionis laqueum effugere, nam DEUS fuit, aut DEUS non fuit,
 item aut DEUS erit, aut non erit, non hæc E, illa. E. velint, no-
 lint concedant oportet DEUM fuisse & etiam futurū esse: modo
 omnis in cognitione DEI, ut ita loquar, præteritionis aut futuri-
 tionis imperfectio & debilitas videtur. Quod, ut fiat clarius,
 sciendum, phrasin illam, DEUS fuit, duplicem importare posse
 significationem: primò DEUM fuisse, & jam non esse, & hæc si-
 gnificatio ferè obtinere in quotidiano sermone videtur; secun-
 do DEUM fuisse & etiamnum adhuc esse: & videtur eandem
 fortè experiri phrasin hanc, quam illa, cum dicitur, DEUM pos-
 se esse, ubi, ut plurimum, sed falsò, solèt eam arripere pro; DEUM
 potentia esse, quamvis immane quantum à se invicem distent. I-
 dem sentiendum, est de phrasi DEUS erit.

Th. 33. Interim denominationes illas æternitati ni-
 hil addere, nihil demere certum est: Æternitas enim non
 maior est modò, quam fuit ab initio mundi, nec major post in-
 finitas annorum myriades. Quod egregiis similibus solet de-

25.
pingi. Audiamus hac in parte pulcrè differentem Heerboort
Batavicum Philosophum novellum: ponamus verò, dicit, ut
aliquo modo hoc arduum negotium adumbremus per imaginationem,
unum hominem esse victurum centum annos, & in primo instanti simul
habere totum illud, quod per centum annos habiturus esset, ille homo di-
cetur coëxistere illi tempori centum annorum, quia in quocunq; anno
illorum esset præsens. Et potest alio simili illustrari: quemadmodum
punctum, quod est in centro corporis spherici, dum movetur corpus, est
præsens, ac coëxistit omnibus punctis in circumferentia existentibus,
sed illa puncta circumferentiae cum inter se distent, non sibi coëxistunt
in circumferentia, ita aeternitas omnibus variationibus temporum
coëxistit, licet ipsa tempora non coëxistant sibi, & sic dicimus omnia
tempora esse præsentia aeternitati, licet quoad nos varientur & tem-
pora & res in tempore, sicut illi puncto centrali omnia alia puncta, sed
variata, sunt præsentia. Hunc in modum labenti infirmoq; no-
stro succurrere possumus iudicio. Quæ probe observata facem
non despicendam præferent in quibusdam aliàs sat difficilibus
Scripturæ locis enodandis & interpretandis, ita enim dicitur
Apoc 1. v. 8. Ego sum α , & ω principium & finis, dicit Domi-
nus, qui est, qui erat & qui venturus est. Exod. 3. 14. Ero qui ero,
It: ψ . 2. v. 7. legitur: Dominus dixit ad me; Filius meus es tu, ho-
die genui te &c.

Th. 32. Ex hisce insimul dispalescit, nullius esse momen-
ti quæ Vorstius, Atheismum quo propagaret suum, circa præ-
sentem materiam urgere solet, ut ut sibi videatur reperisse non
quod pueri in faba: quando enim dicitur *tota simul*, non in-
telligendum, quasi singulæ temporis partes seu differentiae
simul inter se existerent, ut idem sit præteritum, præsens, & futu-
rum, quem sensum fingit hic Vorstius, sed quod singulæ tempo-
ris partes, quando actu sunt, aeternitati coëxistant, præteritum,
quando præsens erat, aeternitati coëxistebat, præsens, quando
præsens est, aeternitati coëxistit, futurum, quando præsens fiet,
aeternitati coëxistet. Et sicuti DEUS Aeternus propter immen-
sitatem essentiae suæ, totus præsens est, tum omnibus rebus, tum
unicuiq; earum singulatim, sed uni tamen, ut ea est in hoc, alteri,
ut est in alio locò, nec propterea res ipsæ sibi quoq; inter se sunt
præsentes; ad eundem modum Aeternitas DEI coëxistit omni-
bus temporis differentiis & una cuique earum singulatim tota,

qcc

nec tamen propterea differentia ista inter se simul sunt, sed quatenus sibi invicem succedunt. h. est, aliud praeterit, aliud adhuc est, & aliud denique futurum est: sic tota coexistit huic diei, quatenus is nunc est, totaque crastino, quatenus ille cras est, &c. Planè ut essentia DEI praesens est Petro, dum est Jenæ & simul Paulo, dum est Lipsiæ, & tota quidem utrique, quamvis Petrus Paulo tum non adsit. Et sicuti DEUS in omnibus locis totus est, non secundum partes suas, quas non agnoscit; ita Aeternitas ejus est Duratio ejusmodi, quæ ita semper est, ut simul tota semper sit, & non est duratio in fluxu posita, in qua praeter id quod transit, semper adhuc aliquid futurum sit.

Th. 33. Nec quicquam obtinet Vorstius, quando objicit, h. m. DEUM posse efficere, ut praeteritum non sit verè praeteritum, futurum non verè futurum, nam illud jam non amplius est, hoc verò nondum est, & tamen utrumque praesens est in aeternitate, si ubicunque aeternitati coexistit: Bz. tum sequeretur hoc, quod Vorstius intendit, si statueremus, Aeternitatem coexistere omnibus temporis partibus & differentiis simul sumtis & simul existētibus, hoc verò non affirmamus, sed volumus coexistere iisdem partibus divisim sumtis & sibi invicem succedentibus. Sic totum cælum, quantum est, coexistit Abrahamo, & post aliquot annos eò mortuo coexistit Josuæ, & eò etiam mortuò coexistit Davidi, & sic deinceps, nec tamen sequitur, Abrahamum, Josuam & Davidem simul existisse.

Th. 34. Pergit ineptire Vorstius dicendo: hoc modo sequeretur etiam ipsas temporum differentias inter sese coexistere, v. g. primum hujus mundi annum, quo creatus est Adamus, esse hunc ipsum praesentem annum, in quo nos jam vivimus; imò quemvis diem praeteritum adhuc verè praesentem, & quemvis futurum simpliciter praesentem esse, eoque nullum verè praeteritum aut futurum esse. Nam quæ uni tertio eadem sunt, inter se quoque eadem sunt. Ast Vorstius eadem chorda semper operatur: Licet enim Aeternitas coexistat hodierno diei indivisibiliter, etiam crastino diei, non tamen sequitur, crastinum esse hodiernum, propterea, quia non coexistit hisce duobus diebus simul sumtis, sed divisim sumtis, licet ipsa Aeternitas maneat indivisibilis. Annus itaque hujus mundi primus non est annus praesens ob eandem rationem jam allatam.

Th. 35

35. Proporrō objicit : Quod Scriptura differentias temporum ipsi DEO perspicuè adscribat. Nam Apoc. i. v. 4. vocatur DEUS is, qui est, qui erat, & qui futurus est. Dan. 7. v. 13. DEUS appellatur antiquus dierum, quasi diceret, antiquissimus ille dierum, qui ut semper fuit, ita semper erit. Psal. 102. v. 28. DEO etiam anni sui, sed nunquam finiendi adsignantur. R. Scripturam sicut in rebus cæteris, ita in hac quoque captui nostro sese adtemperat, & durationem æternam, atque indivisibilem per differentias temporis, tanquam res nobis notiores proponit, licet reverà differentias ejusmodi, aut ullam Successionem Æternitas non habeat.

Th. 36. At nondum omnis difficultas est superata. Nam à nonnullis hoc objicitur : Si DEUS est æternus, sequitur, quod vel ab æterno aliquid egerit, vel quod fuerit otiosus: neutrum dici potest. E. non est æternus. Nam quod ab æterno egerit aliquid, probari nequit, quod fuerit otiosus, sine absurditate dici non potest. R. N. C. potest dari tertium, quod DEUS nihil egerit ad extra scilicet : Etenim nihil agere & otiosum esse non sunt idem, ut enim quis dicatur otiosus, requiritur, ut nihil agat, cum tamen possit & debeat aliquid agere : DEVS autem nullâ lege ad aliquid agendum ab æterno obligatus fuit, non igitur fuit otiosus, sed nihil egit ad extra, Tantum.

S. D. G.

